

Š L A C H A M

P R A V A K A C Y I

Ad M. Guryna da O. Lalina.
(1921. — 1971.)

Nasłanyja NKVD-yсты padčas 'pracy'.

London — 1972.

ŠLACHAM PRAVAKACYI - Ad M.Guryna da O.Lalina

Smat kamu ūžo adčynilisia vočy na tyja sposaby, jakija užyvajucca kamunistycnymi ahientami siarod hramadstvaū paasobnych dziaržavaū. Metodyka pracy hetych ludzię z bolšimi ci mieňšimi adchileńiami paútarajecca.

Hažoūnaju metaj balšavikoū jośc infiltracyja svaich ahientau u va ūsie mahčymyja haliny hramadskaha žyccia. Dla hetaje mety jany tvorać, abo vykarystoūvajuć užo isnujučyja ustanovy ci arhanizacyi z čysta "niavinnym", humanitarna-demakratyčnym charaktaram, jak naprykład: "Internacyjanalny Ruch Pracy", "Sušvietnaja Rada Miru", dwunacyjanalnyja "Savieckija Tavarystvy Družby", "Narodnyja Banki", Biury Padarožžaū" i roznyja handlovya pradpryjemstvy.

Padobnyja arhanizacyi isnujuć u vialikaj kolkaści navonki rašej-ska-kamunistycnaje imperyi, ale aprača takich jośc jašče arhanizacyi z centram u Rasieji, ščupalcy jakich praciahvajucca za miežy Savieckaha Sajuza, jak naprykład "Biełaruskaje Tavarystva pa kulturnych suviaziach z suajčynninkami za rubiažom". Centram hetaha tavarystva zjaūlajecca Maskva, a karespandencyjnym adresam - Miensk. Takija tavarystvy isnujuć dla kožnaje nacyjanalnaści pad savieckaju uładaju, z adnolkavaju strukturaju dy identyčnym sposabam dziejańia. Naznacenie ūsich vyšuspomnienych arhanizacyjaū - pravodzić rabotu tak zvanaha "adpružańia", patrebnaha balšavikam dla padhatočki adpaviednaha hruntu dla padryūnoje pracy dy arhanizacyi maskoūskaha špijanažu.

Vialikaj, adnak, pieraškodaj dla pravodžańia balšavikami hetaje akcyi žjaūlajucca haračyja antykamunistycnyja nastroi siarod uciekačoū z paza "žaleznaje zasłony", jakija asiadajučy u roznych stronkach pamiž aŭtochtonnym elementam, viali i viaduc nadalej biazupynnuju anty-balšavicku prapahandu, padtrymlivajučy takim čynam stan "antykamunistycnej načiarožannaści". Pastajannyja schvatki i sprečki z čyrvonymi ahitatarami, pry užyci bahataha arsenaku arhumentau, branych z personalnych dośledau padčas svajho prabyvańia u "savieckim raju" kančajucca začiody pieramohaju immihranta, vyklikajučy tym samym peňnyja zaściarohi navat u potencyjanalnych stronikaū kamunistycnaje systemy.

Hetaje apošniaje žjavišča stanović vialičeznuju pieraškodu u padjadańni kamunistycnymi ahientami struktury dziaržaūnaha žyccia u volnym świecie. Voš čamu, balšaviki prykładajuć usie svaje siły dla likvidacyi asiarodkaū suporu, stvoranych emihrantami.

Nasyłańie zabojcaū, zastrašyvańie usialakimi sposabami, piera-kupstva abo šantaž pałučany z kampramitacyjaj achviary ū vačoch uładaū krainy jaje pražyvańia - heta stała užyvanyja prjomy balšavickich ahientau ci ichnych pamahatych.

U niekatorych vypadkach balšaviki zastosoūvajuć techniku padmaniki pry jakoj prynadaj dla svaich achviaraū balšavikam služać ichnya abiacanki napr. adšukańia zahublanych svajakoū, abo złučennia rązbitych vajnoju siemjaū. Hetyja sentymentalnyja pačučci dasiul byli najbolej dalikatna vykarystoūvany balšavickimi ahientami, dy časam davali pažadanyja dla ich vyniki.

Typy małavartasnyja, naležačyja da katehoryi niašviedamych nacyjanalna adzinak, ludzi nieadukovanyja, najlahčej padpadajuć pad upłyū rezidenta-ahienta, jaki pry pomačy ura-patryjatyčnaha padychodu kampramituje svaju achviaru, jak żajalnuju adzinku jaje novaje krainy, zmušajučy da špijonažu na karysc Savietau abo zmušaje jaje danośic na svaich ziemlakoū - **što** wielmi lohka možna vykonvać pad

prykryūkaj roznych hramadskich zborak. Hetkija infarmatary žbira-juć adrasy emihrantaŭ, jakim paźniej i rassyłajucca roznyja pask-vili, ačarniajučyja lideraŭ emihracyi dy paasobnych, bolš adpor-nych, radavych adzinak.

Nie małuju rolu pry hetym, adyhryvaje i radyjovaja prapahanda z nadavaňiem vysoka-patryjatyčnych, pačučciovych piesniaŭ i pryi-tańiaŭ ad svajakoŭ z adnaho boku, a sistematycznej ačarniańie i kampramitacyja ū vačoch asiarodździa lideraŭ nacyjanalistyčnych arhanizacyjaŭ - z druhoha.

Siniak u Hramadzie

Specyjalny sektar kamunistyčnaje ahientury zajmajecca spravaj maralnaha raskładu nacyjanalnaha adzinstva pry pomačy zavierbava-nych adzinak, jakija uściaž zjaūlajucca siabrami emihracyjnych zhurtavańiaŭ. U vyniku takoj raskładovaj akcyi my nahladajem bie-lic novapaústajučych partyjaŭ, hrupaŭ, cerkvaŭ, papoŭ-samašviataŭ i maskoŭskich naminantau dy h.d.

Usio heta pravodzicca pavodle viedamaha pryncypu - dziali i pa-nuj dy užyvajecca z metaju adciahnuć emihracyjnyja masy ad ich ideolohičnaha centru, jaki byť vyraženiem idei i mety, zmusiūšych ludziej pakinuć svoj rodny, luby kraj.

Balšavickija ahenty, pry užyvaními wielmi chitrych sposabaŭ mas-kiroŭki, časta vykarystoūvajuć dla svajoj mety isnujučuju tut na emihracyi presu i pry pomačy ludziej, pazbaūlenych najprymityū-niejszych maralnych jakaściaŭ, abo prosta naiūna-niavinnych typaў pravodziać svaju "pracu". Niekataryja publikacyi zjaūlajucca wiel-mi charakternymi. Užiac naprykład, "Biełaruski Hołas" - hazetka vy-davanaja ū Kanadzie, palityčnaja linija jakoje amal całkom pakry-vajecca z linijaj "Hołasu Radzimy" - balšavickaj hazety, wydawanaj u Savietach. Pseūdopatryjatzym i ačarniańie biełaruskaha nacyjana-lizmu naahuł, a jaho lideraŭ u asablivasći, denuncyjacyja biełarus-kich dziejacoў, paútaranaja u ton kamunistyčnaj prapahandy i adpa-viednaja maskiroŭka - voś sistematyczny žmiesť hetaje "hazeciny". U suviazi z jaje biezustannym krykam "trymaj złodzieja", ciažka ustrymacca ad padazreńia, što vydaŭcy hetaje hazety majuć niejki "hrašok" na sumleńi z ich "antykamunistyčnaha hramadaŭskaha" mi-nułaha z časoŭ polskaj i pierad prychodam Niemcaŭ akupacyi Biełaru-si.

Toje, što vychodzić z pad balšavickaha piara časam maje i peū-nuju dolu praūdy. Praūda Ž u pravilna naśvietlanaj formie, dla ka-munistyčnaje prapahandy wielmi redka jość vyhadnaj. Voś dzielá hetaha, materyjał paddajecca adpaviednaj pierarobcy, padtaſoūcy, pad-chvarboūcy i padfałšoūcy. I voś tolki taki, pierarobleny dy padfał-šovany materyjał raspaūsiudžvajecca pavodle "gieografičnych" alo-kacyjaŭ u miascoch, lohična žviazanych z temaj. Dziela hetaha, na-prykład, tema zviazanaja z biełaruskim nacyjanalizmam, nie traplaje ū Afryku, ale, jak hetaha vymahaje lohika, - u asiarodździ biełarus-kaj emihracyi. Tam nastupaje reakcyja, jakuju starajucca farmavać savieckija padpievały i ahenty. Tolki pašla hetaha, balšavickija "mudryja historyki" žbirajuć tak stvorany materyjał dy pišuć histo-ryju. Adnym z žvieniaŭ u żancuhu hetkaje "histaryčnaje dokumenta-cyi" žjaūlajecca "Hołas Radzimy". Heta jon farmuje chmaraŭskuju tak zvanuju "treciaju płyn", ačarniaje i dyskredytuje biełaruski nacy-janalizm i padaje ton "Biełaruskamu Hołasu" u Kanadzie.

"Biełaruski Hołas" wielmi časta žučyć asobu svajho redaktara z kališnijaj Biełaruskaj Sialanska-Rabočaj Hramadoj, a sam tavaryš redaktar padaje abstaviny u jakich jon apynušia u hetaj arhanizacyi. Biełaruskaja S-R. Hramada pačatkova nasiķa vyrazny nacyjanalna-biełaruski charaktar, ale paźniej u jaje pačali pranikac siabry KPZB. Pavodle "Biełaruskaha Hołasa" No 151, lip. 1967, "Kamartyja pierakanałasia, što Hramada ūžo vyrasła u vialikuju siłu, u masavuju arhanizacyju, jany dali zahad pa miascoch ustupać u Hramadu i dzieić..."

Isnjučaje Tavarystva Biełaruskaj Škoły častkova ūžo było zaražana kamunističnym elementam. Pavodle S.Chmary u 1924 hodzie jon byū užo siabram hetaha tavarystva. (Hl."B.H." No 151, 1967.)

Mušu tut adciemić, što mnie nie daviałosia napatkać u dakumantach taho času prozvišča "Chmara" u spiskach siabroў BS-RH abo TBS.

U literatury žviazanaj z pracesam Hramady napatykajecca tolki imia S.Siniaka z Kazłouščyny. U knižcy "Zapadnaja Biełorussija na Skamje Podsuđimych - Process Biełoruskoj Krestiansko-Rabočej Gromady", 23 fievru - 22 maja 1928, Minsk, 1929. (B.M. 8095.c.18.) pryzvodziacca instrukcyi pisanyja da "tavaryša" Siniaka:

"...U kamitecie hurtka zausiody pavinny być svaje viedamyja asoby..." (bał.212.)

U inšym liście da hetaha ž "tavaryša" Siniaka čytajem:

"...Sajuz, brašurki katoraha vy nam prysłali, znachodzicca pad upłyvam PPSaūcaū, adnak heta zusim nie aznačaje, što siabry hetaha sajuza jość pepeesaūcam..." (Hl.b. 214.)

Zmiesť vyšej pryzvodzienych vytrymkau pakazvaje na fakt, što dla Siniakovaha instruktara, nia usie hramadaūcy, jakija wybirałi kamitet hurtka, byli svaimi ludźmi i što padobna pepeesaūcam - nia usie hramadaūcy byli "svaimi" hramadaūcam.

Hetkaja, na pieršy pohlad, nielohičnaśc źnikaje, kali zahłaniem u inšuji knižycu savieckaj mudraści pad zahałoučkam: "Revolucionnyj Put' Kompartii Zapadnoj Biełorussii (1921 - 1939.) A.N.Macko i V.E.Samutin, Minsk, 1966..." (B.M. X709/5536.) Na b.135 čytajem:

"...Hramada, havaryłasia ū pastanovach III kanferencyi, nie pavinna nasić vyrazna vyjaūlenaj akreślenaj formy paličnaj partyi z tym kab zapeūnić joj lehalnaje isnavannie. Dalej u hetaj pastanovie padkreślivajecca, što KPZB svaje upływy na BS-RHramadu pavinna zapeūnić praz frakcyi partyi jak u centralnych vorhanach, tak i u nizavych arhanizacyjach. U skład hetych frakcyjaū pradbačyłasia pasyłać členau par-tyi, jakija znachodzilisia na lehalnym stanoviščy, katoryja nie pavinny być užywaniemi pry padpolnaj partyjnaj pracy..."

Z razvałam Hramady, havorycca u hetaj knižcy:

"...frakcyja 'Zmahańie' i jaje sekretaryjaty byli hałońnymi asiarodkami i kirujučym centram lehalnaj paličnaj dziejańscia Kamunističnaj Partyi Zachodniaj Biełarusi siarod šyro-kich masaū..." (Hl., jak vyšej b.194.)

Sam Siniak-Chmara infarmuje nas, što u 1930 hodzie jon byū sekretarom Pasolskaha Klubu 'Zmahańie' u Pinsku i što hety klub zajmaūsia raspaūsiudžvańiem kamunističnaje literatury. (Hl. "B.Hoł." No 186, vierasien 1970, artykuł: "Ab Tamaščyku".)

Pastajanna maskujučy svajo "hramadaūskaje prošlaje" S.Siniak padaje u svajoj hazecie fakty niepraudzivyja. Voś adzin prykład: U numary 181, sak. 1970 "B.Hoł." Siniak-Chmara piša:

"...Paśla likvidacyi (?V.A.) Sojmu ū 1930 hodzie, aryštu

pasłou i razhromu lahalnych Sakrataryjataū "Zmahańia", dy paślejšaha pierachodu pasłou "Zmahańia" da BSSR, na miejsci na Zach. Biełarusi utvaryłasia nielehalnaja arhanizacyja "Zmahańia", abapirajučy svaju pracu na lahalnaje Tavarystva Biełaruskaj Škoły."

Charakternaj ryskaj Chmarynaha adchryščyvańnia ad kamunizmu, jośc toje, što jon zakidywaje jaho inšym, ale pry hetym sam "zasypajecca" kažučy ab razdavanii pasłami "Zmahańia" pracy achviaram palityčnaha prasledu. Adnym z takich "ščaśliučau" akazaüsia "były udzielnik Se-cesyi KPZB Guryna...":

"...Jamu dali pierakładać na Biełaruskuju movu z Rasiejskaj niekatoryja brašury - marksystoŭskija pracy vydavanyja tady Klubam..." (Hl.: "Bieł. Hoł." No 186, vieras., 1970.)

Jakoje było pradnaznačanie hetych marksystoŭskich prac - sekretar klubu nie kaža, ale treba dumać, što ich nie vysyłali dla raspausiudžvańnia u Maskvie.

Viartajučsia da uspomnienaha Chmaraj Tavarystva Biełaruskaj Škoły - mušu tut pripisać aŭtaru hetaha uspaminu sprobu zatumanić praudu, što u 1929 hodzie ūžo isnavali dva Tavarystvy Biełaruskaj Škoły - adno antykamunistyčnaje lehalnaje i kamunistyčnaje nielehalnaje.

Pavodle A.Macko i V.Samutina, 19-ha traňnia 1929 h. abyśsia II (nielehalny) zjezd TBŠ i była vybranaja Hałoūnaja uprava tavarystva u nastupnym skladzie: F.Steckievič (staršynia), R.Šyrma (sekretar), I.Dvarčanin, F.Vaļyniec, I.Haurylik, P.Kryničyk, I.Hrecki, S.Paŭlovič, M.Pietkiewič, M.Martynčyk, P.Piatkun, M.Kiepiel i Kizievič, a kontrolnuju radu uznačaliła Alona (Jelena) K.Lebieckaja - siabra Centralnaha Kamiteta Kamunistyčnaj Partyi Zachod.Biełarusi. (Hl.: "Revolucionnyj Put'... jak vyšej b. 197.") Treba spadziavacca, što staronnikam hetaj hrupy i byť "tavaryš" S.Siniak abo Ziniak ci Chmara, jaki nazywaje tavaryšku Lebieckuju "našaj viedamaj kulturalnaj dziejačkaj". (Hl.: "Bieł. Hołas" No 151, lip., 1967.)

Na hetaj ža baloncy 197 u knižcy "revolucionnyj Put'..." haverycca ab tym, jak u prociūvahu nielehalnamu II zjezdu TBŠ biełaruskija nacyjanalisty sklikali zjezd lehalny u červieni hetaha ž 1929 hoda. Autar raskazvaje ab uznačalonym Kamunistyčnyj Partyjai Zach. Biełarusi bajkocie zjezdu. U miascovyja arhanizacyi TBŠ byli vysłanyja ahitatory, na stancyjach arhanizavanyja pikiety, katoryja "razjaśnieli ašukanym" delehatam istotu nadychodziačaha zjezdu... "Usio heta, kaža aŭtar, było dokazam rostu palityčnaje śviadomaści pracoūnych Zach. Biełarusi i paćvierdžańiem taho, što KPZB zjaūlałasia tut kiraūnikom nacyjalna-vyzvolnaha ruchu..."

Z vyšej padanaha widać, jakuju rol adyhraū klub "Zmahańie" i jakaja rol u hetym klubie i inšych lehalnych i nielehalnych arhanizacyjach taho času, prypadała Chmary.

Spadarožnik

Rehularnym žjaviščam apošnich 50-ci hadoū biełaruskaha adradženiajośc toje, što pry kožnaj prajavie nacyjanalna-hramadskaj aktyunaści - pajaūlajecca, jak pavitucha, Kamunistyčnaja Partyja i nieadzoūny jaje spadarožnik - S.Siniak. Hetak było pry Hramadzie, hetak było pry hitleroūcach i hetak jośc sionnia.

Padčas apošnijaje vajny Chmara-Siniak sprytna pradstaūlaüsia staronnikam nacyjanalistau, a asabliwa prychilnikam Biełaruskaje Cen-

Характерным для деятельности БК-РГ нужно признать вступление к письму товарищу Синяку: «В комитете гуртка всегда должны быть свои известные лица»; письмо т. Никифоровскому: «Несколько деклараций отсылаем вам назад по той причине, что люди эти являются старыми; сомневаемся, чтобы они могли быть пригодными для работы. Нас, товарищ, меньше всего сейчас интересует вопрос о количестве; нам нужны активные члены, сознательные, готовые ко всяkim неожиданностям и невзгодам,

bał. 212.

Заштовт и Годвуд, то входить в него не следует»; письмо от 13 сентября к т. Синяку: «Союз, брошюрки которого вы нам прислали, находится под влиянием ППС'овцев, однако, это совсем не значит, что члены этого союза являются пепеэсовцами. Из союза не следует выходить, он может принести известную пользу, но, оставаясь в союзе, нужно стараться расширить свое влияние—влияние Громады. Расширивши влияние, можно будет со временем взять в свои руки весь союз»; от 21 декабря: «Без-

bał. 214.

"Zapadnaja Bielorussija na Skam'je Podсудзимых", Minsk, 1929.

Разам (расстряляна.— В. Р.) 1 622 чал., (вывезена ў Германію.— В. Р.) 844 чал.

Ва ўсіх гэтых злачынствах вінаваты нямецка-фашистыскі ўрад, нямецкае вярхоўнае камандаванне, якое дало ўказание обер-бандытам знішчаць невінаватых савецкіх людзей.

У гэтым злачынстве канкрэтна вінаваты: слонімскі гебітскамісар немец Эрэн; начальнік палітычнага аддзела гебітскамісарыята немец Вольтэр; яго нам. немец Герц; нам. начальніка слонімскага СД немец Варэнбурх, начальнік слонімскай біржы працы немец Лейман; нам. слонімскага гебітскамісара штаблейтэр Гік; гаўптвахмістр жандармерыі немец Шульц; немец Рэйнерг; рэдактар слонімскай газеты «Слонімская газэта» і начальнік аддзела пропаганды гебітскамісарыята Сіняк Сяргей;

Paskvil
nakirovany
procій
S. Siniaka.

"Saūdzielniki ў Zlačynstvach", V. Ramanojski, Minsk, 1964, b.244.

Air Canada і Аэрофлёт мае спалучэнье з СССР тро разы ў тыдзень. Гэта так лёгка. — Калі схочаце, зможаце скарыстаць з нашага пляну “Ляці зараз — Плаці пасъля”. Упрост даручыце Бюру Падарожжаў або Air Canada палагодзіць падрабязнасьці. Але зрабеце гэтае хутка, каб выкарыстаць час ніzkіх цэнаў за билеты лёту.

Kanvi Kanski negadkunzgaesbaní Kanwelen Ha Mapan-

Tzjwux cemobax 5-64P, 5 kptbz 267, 5 kesaule

Wong. Ag Kpobizuz' ñayya y nesnaboput
mōubki ixhaq nebag zaeska 3 5 H.H.

Ch. wesp. Resswycer, 3wodt Ha Kanuzgaegay.

Azmenyeu Za zacawicor, i Mroewu i ganeu nesp-
cruwyle Ha Atpac 5.H.P. 24 deonard st. Toronto.

363 ipacawenl Resswycer wesp. 2zacawie, Sac-
bau "Yckawoet" Kaus Y Bae hexsa hpa-
yebay Ha zefbuc mowt kipynye Ha uowt ad-
poe 129 Palmerston ave. Toronto. Bregaaen

tralnaje Rady, što jamu i pamahło uścibicca u samaje hitleroŭskaje hniazdo, dzie jamu udavałasia atrymoūvać ad Niemcaū roznyja pasady. Miž inšym, jon byū naznačany kiraūnikom Bielaruskaha Infarmacyjnaha Biuro (BIB), jakoje było ščodra sūbsidziravana Niemcami. Historyju paŭstania BIBu padaje Chmara u "B. Hoł." No 193, trav. 1971, art. "U Hitlaroŭskim Hniazdzie". Voś vyniatki z hetaj "historyi":

"...Pry Ministerstwie Prapahandy Gebelsa isnavali paasobnyja addzieły dla 'Ostaŭ': Bielaruski, Ukrainski, Rasiejski, Hružinski i h.d., ale na vosien' 1944 h., u suviazi z parazaj na frantach Uschodu i prybycciom u Berlin roznych pradstaŭnic-tvaū paasobnych nacyjanalnych hrupaū, Niemcy paviali bol's miahkuju palityku, dazvoliūšy Rasiejcam i Ukraincam stvaryć svaje niezaležnyja ad Niemieckaha Ministerstva Prapahandy. "Biura Infarmacyi", z tym, što Niemcy tolki daduć pamieškanie i fondy na apłatu pracaūnikoū i dziejnaści. Kali pryjšlo da arhanizacyi Bielaruskaha Biura, nicho z Beceeraŭskich dziejačoū nie ryzyknuū zhadzicca ačolić hetaje Biuro, bo sprava była ū tym, što ū Bielaruskim addziele Ministerstva Gebelsa (Vineta) pracavaū Kipiel, vialiki vorah Astroŭska-ha i ūsie beceeraūcy jaho bajalisia, nia viedajučy jakujujon maje siłu ū Ministerstwie. Voś tady Jezavitaū vysunuū mmaju kandydaturu na stanovišča Dyrektara Biel. Infarmacyjn. Biura, jakoje mieła padlaać BCR... i ja apynuūsia na stanoviščy kiraūnika BIB... Kali my pastanavili pryniać za swój znak "Dvupahoni", projekt namalavaū naš mastak Pia-ciuk, dyk treba było jaho 'ulehalizavać'. Vośža jon mieū być achvicyjalna znakam BIB..."

Cikavym zjaūlajecca fakt, što Vasil Virok, namiešnik radaktara B. H. i były siabra Akruhovaj Upravy ū Pinsku, nie vyjaviū pachodžania - "Dvupahoni" - znaku hazety "Bielaruski Hołas" u svaim artykule "Ab Īnicyjataru i Zakładčyku" z nahody dvaccatych uhodkaū załažeńnia ū Kanadzie "pieršaha drukavanaha biełaruskaha časopisu".

Ci heta nie tamu kališni siabra upravy TBS paminuū "dzien nadzienia" hitleroŭskaj karykatury - "Dvupahoni", što dziejnaśc jaje tvarcoū vyklikała b padozrannie u čytača, jakomu aŭtar naviazava je ſerah imionaū byłych supracounikaū Chmary - kamunistaū jak: Krynčyk, Michaś Tarasiuk, Jakub Misko abo tych jakija u najbolšaj miery spryčynilisia da likvidacyi lehalnaha Tavarystva Biełaruskaj Škoły, jakija brali udzieł u nielehalnym zjezdzie TBS, ab čym była mova vyše? (Hl.: "Revolucionnyj Put'"... b. 197 i 221.)

Budučy redaktaram hazety "Słonimski Kurjer" Chmara nadavaū hetaj hazecie vyrazny anty-balšavicki charaktar z pro-beceeraŭskim ad-cienkam. Dla prykładu prvyiadu vyniatki z hetaj hazety:

"...Siannia u dzien vialikaha uzdymu Biełaruskaha Narodu - schapiušaha zbroju na zaklik svajho Prezydenta, kab baranic svaju volu, svaje siemji, svaje chaty i dabro pierad kryvavym bandytyzmam, my zvaročyajemsia da Vas..."

... ad 15 sakavika h.h. paśla zakliku Prezydenta B.C.R. Bielarusy trapiušyja iz roznych prycynaū u les da bandytaū, masava varočajucca nazad, dy atrymoūvajuc pamiłavańnie i apiēku... Syrokim recham prakaciłasia pa Słonimščynie adozva i zahad prezydenta sp. Astroŭskaha ab paklikańni da zbroi u Biełaruskuju Kraju Abaronu, niekalki hédavikoū, kab baranic bačkaūščynu suproč varožych bandaū, jakija praliva-

juć kroū i rabujuć dабро biełaruskich..." (Hl.: "Słonimski Kurjer" No 13, 20/4/1944., Słonim. Adkazny redaktar - S.Chmara.)

Jak bačym, pad hitleroūcami "hramadaūski Siniak" užo aficyjalna vystupaje jak "hitleroūski Chmara". Pazirujučy jak nacyjanalist i siedziačy hłybaka u hitleroūskim hniaždzie jen zabiaspiečy sabie mahčymaśť kantaktaŭ z svaimi pryjacielami taŭžajami i savieckimi dyversantami, pry pomačy "atamana" adnaho z "Biełaruskich partyzan-skich atradaū". Voš ſto kaža J.Taūpieka aŭtar artykułu u "Biełaruskim Hołasie":

"...My vieryli u 'česnyja' zamery Savieckich dyversantaŭ, jaſče tamu, ſto ichnym delehatam, byu daňny naš znajomy, vučan Vilenskaj Biełaruskaj himnazii..." (Hl.: "B. Hołas" No 194, červ. 1971. Art."Bajankaj Chočuć Ukryć Praūdu.")

Pisaki z "B. H.", u niejkim prystupie ščyraści chočuć abhruntać dokumentalne praūdzivaśť słou M.Mašary adnosna Chmary. (Hl.: "Bajavaja Uskałoś" No 11, vierasien 1971, bałonka 32.)

A moža heta zaūziaty duch pomsty adbiraje im rozum, duch pomsty za usich tych, ſto stalisia achviarami pravakataraū praslaūlajučych vychavanka Rasiejskaj Kamunističnaj Partyi, svajho papiarednika Gu-ryna, jaki pavodle ich "vystupaū za samastojny kamunizm na Bieła-rusi."

Na Emihracyi

Z pašyreńniem dziejnaści roznych komitetaū kiravanych z Maskvy, možna zaūsiody zaūvažyć nasilenie aktyunačci Chmary.

U 1953 hodzie hazeta "Biełaruski Emihrant" No 1(49), b.4. papie-radzała ab škodnickaj pracy Siniaka-Chmary, jaki usimi sposabami staraušia praniknuć u biełaruskija arhanizacyi pry pomačy svaich ahientau. Biełarusy u Anhlii pačali atrymoňvać listy z Kanady zaklikajučja emihrantaū da abjednaňnia. Kab zdabyć davier, autary hetych listoū paklikalisia na toje, ſto Sp. praf. Astroūski byccam vyraziū zhodu na paklikańnie specyjalnaj kamisi.

U adnym z takich listoū počyrk jakoha, pavodle niekatorych, wiel-mi prypaminaje počyrk Chmary čytajem:

"...Ciapier idzie dahavaryvanie ab paklikańni pieradkanhressovaj kamisyi na parytetnych asnovach 5 - BCR, 5 kryvičy, 5 niezaležnyja. Ad kryvičoū biare u pierahavorach tolki ichnaja levaja častka z BNC. Sp. praf. Astroūski zhodu na kan-res daū..."

Adzin z levych kryvičoū Branislaū Kuraha-Skraha, jakomu udałasia praniknuć u emihracyjnaje asiarodździe u Londanie, ačoliū hetkuju ž pajadnaūčuju pracu u Anhlii rasstaūlajučy "chmarnych" staronnikau u sapiernickije arhanizacyi. Pry hetym adnak - byu raspaznany hrupaj beceeraūcaū, jak balšavicki ahient i letam 1956 h. byu zmušany vynosicca na "radzimu". Za im pašledavała para jahonych "najbliżej-szych", a rešta pryjacielaū - prycichli.

Pazicyja zaniataja kiraūnictvam BCR i ChABR u Anhlii znivečyła, takim čynam, plany balšavikoū praz chutkuju izolacyju škodnikaū. Pieraniačcie hetych arhanizacyjaū i namieranaja balšavikami kampramitacyja ich, darohaj zmieny palityčnaha napramku, nie udałasia. Uzjušanyja takim abarotam spravy škodniki vyklikali chvalu paskvi-laū prociū niepadatnaha na padmanku biełaruskaha aktyvu.

Adnačasna Chmara pieraklučaje svaju "pajadnaūčuju" dziejnaść na paūtarańnie zmiestu i tonu balšavickaha "Hołasa Radzimy" i nia hle-

ности БКРГ среди городского и сельского пролетариата. Громада, указывалось в решениях II конференции, не должна носить ярко выраженной очертаний формы политической партии с тем, чтобы обеспечить ей легальное существование¹. Далее в этом решении подчеркивалось, что КПЗБ свое влияние в БКРГ должна обеспечивать через фракции партии как в центральных организациях, так и в наизовых организациях. В состав этих фракций предусматривалось послать членов партии, находящихся на легальном положении, которые не должны привлекаться к подпольной партийной работе².

135

Главным свидетелем среди многих тайных осведомителей и провокаторов на процессе Громады был Гурин (Морозовский). Исключенный из КПЗБ в 1925 году, Гурин перешел на службу в дефензиву, стал платным провокатором. Он выдал в руки полиции многие десятки революционных рабочих и крестьян. Этот факт, говорящий сам за себя, явился убедительным доказательством того, из каких мутных источников черпались свидетельские показания, чтобы суд мог доказать виновность Громады и подсудимых в совершении ими «тяжких преступлений».

На этом процессе Гурин должен был дать показания, подтверждающие «заговорщицкую» деятельность Громады. Однако на этот раз предателя Гурина настигла карающая рука народного возмездия. 16 марта 1928 года член КПЗБ С. А. Клиневич в одном из виленских кабачков застрелил прокуратора

156

Большой победы на выборах в сейм добилась Компартия Западной Белоруссии. За списки коммунистов, выступавших под названием рабоче-крестьянского единства, было отдано 328 832 голоса, что составляло 26 процентов всех голосовавших в Западной Белоруссии¹. По этим спискам в новый состав сейма прошли И. Е. Гаврилик, И. С. Дворчанин, А. Стаганович и по списку «Сельроба»-левицы в Брестском округе И. Гречкий, которые создали там «Белорусскую депутатскую фракцию борьбы за интересы крестьян и рабочих» («Змаганне»). К этой фракции присоединился депутат сейма Ф. И. Вольпец, избранный по списку белорусских буржуазных националистов. В феврале 1929 года вместо А. Стагановича, проявлявшего колебания в проведении линии Компартии, депутатом сейма стал П. С. Кринчик.

177

Фракция «Змаганне» и ее секретаршты были главными очагами и руководящим центром легальной политической деятельности КПЗБ среди широких масс. Эта революционно-демократическая обеспечивала через фракции партии как в центральных организациях, так и в наизовых организациях. В состав этих фракций предусматривалось послать членов партии, находящихся на легальном положении, которые не должны привлекаться к подпольной партийной работе².

194

коммунисты и комсомольцы организовывали выступления с листовками, чтение партийной литературы, пение революционных песен и т. д. После вечеринок и спектаклей, подготовленных кружками ТБШ, коммунисты передко организовывали антиправительственные митинги и демонстрации. Такая демонстрация, например, была организована партийной ячейкой местечка Линники Лидского повета, где после спектакля все присутствовавшие с революционными песнями прошли по местечку¹.

В окружных упрахах, созданных во многих поветах, а также в руководстве кружками ТБШ чаще всего находились коммунисты и бывшие активисты Громады. Например, в Коссовском повете в руководстве кружками ТБШ и окружной управы большую половину составляли члены КПЗБ. Все это способствовало вовлечению этой массовой культурно-просветительской организации в политическую борьбу и использованию ее для воспитания трудающихся в революционном духе.

В своем месячном отчете новогрудский воевода доложил правительству в январе 1929 года: «Компартия умело и изыскивает общество своих деятелей с более широкими, чем когда-либо, массами белорусской деревни с целью привлечения их на свою сторону. В связи с перенесением таким образом значительной части подрывной деятельности в легальные организации борьба с Компартией создает органам государственной безопасности все большие трудности как из-за количества легальных организаций, так и по причине их легальности»².

Боясь, чтобы ТБШ не выросло во вторую Громаду, власти попытались подчинить его своему влиянию с помощью белорусских националистов. С этой целью 28 августа 1928 года по распоряжению виленского воеводы была закрыта Главная управа ТБШ. Ее функции были переданы в руки так называемой Временной полномочной комиссии в составе буржуазных националистов Трепко, Шнаркевича и Крука. Эта комиссия должна была в декабре 1928 года созвать съезд, а вернее подобрать его делегатов в угодном для власти составе.

Компартия Западной Белоруссии решительно выступила против попыток совлечь ТБШ с пути национально-освободительной борьбы. Она развернула агитацию среди прогрессивных деятелей Товарищества и возглавила борьбу с белорусскими националистами. ЦК КПЗБ призвал окружные, городские

195

27 февраля 1929 года во время апелляционного процесса над деятелями БГРГ в Вильно состоялась политическая демонстрация трудающихся. По городу были распространены листовки КПЗБ. Учащиеся Виленской гимназии в этот день также объявили забастовку и приняли активное участие в демонстрации. В ответ на это было арестовано 46 гимназистов-«бунтовщиков», 14 из них были посажены в тюрьму, в том числе комсомольцы В. П. Тавлай, Я. Г. Миско и другие, а остальные — высланы по месту жительства родителей.

196

ко 48 делегатов все же сумели пробораться и успели провести съезд в помещении фракции «Змагания».

Съезд принял резолюцию протesta против правительства-ной политики насилий, призвал массы явочным порядком восстановить разгромленные организации ТБШ. Съезд осудил также раскольническую деятельность членов так называемой Временной полномочной комиссии, буржуазных националистов — А. Лукевича, Р. Островского, Я. Станкевича и поставил исключить всех их из состава ТБШ. Он избрал Главную управу ТБШ в составе Ф. И. Степкевича (председатель), Г. Р. Ширмы (секретарь), И. С. Дворчанина, Ф. И. Волинца, И. Е. Гаврилика, П. С. Кричика, И. Грекого, С. К. Павловича, М. И. Петкевича, Н. М. Мартиничика, П. Петкуна, М. И. Кепеля, Ф. П. Кизевича и Контрольный совет во главе с Е. К. Лебецкой¹.

В противовес нелегальному II съезду ТБШ белорусские националисты при поддержке властей решили в июне 1929 года провести свой легальный съезд. КПЗБ возглавила кампанию актива бойкота этого съезда. В местные организации ТБШ

197

Заметно активизировалось движение трудающихся Западной Белоруссии в связи с подготовкой к международному крестьянскому конгрессу стран Западной Европы, который состоялся в Берлине в апреле 1930 года. В Польше кампанию по созыву конгресса возглавила Коммунистическая партия. По ее инициативе в Варшаве был создан комитет по подготовке к съезду крестьянского конгресса. Отделения комитета были учреждены в Западной Белоруссии и Западной Украине. В состав западнобелорусского комитета вошли коммунисты Я. С. Мозоль, В. Валейко, П. С. Кричник, Е. К. Лебецкая, Я. Г. Миско, Тарасюк, С. Туревич и другие¹. Значительную помощь в работе этому комитету оказали Центральный секретариат депутатской фракции «Змагания» и его поветовые секретариаты. Во второй половине 1929 года вопрос о подготовке к крестьянскому конгрессу обсуждался на конференциях поветовых секретарей фракции.

221

РЕВОЛЮЦИОННЫЙ ПУТЬ КОМПАРТИИ ЗАПАДНОЙ БЕЛОРУССИИ /1921 – 1939/. Под редакцией кандидата ист. наук А.Н.Машко и В.Е.Самутина. Изд. "БЕЛАРУСЬ", Минск, 1966.

Особенно активизировала свою контрреволюционную деятельность «Белорусская христианская демократия» (БХД) во главе с ксендзом А. Станкевичем. В газете «Беларуская крыліца» БХД вела оголтелую, грязную, антикоммунистическую и антисоветскую пропаганду.

В 1929 году идеологически выкристаллизовалась и организационно оформилась группа А. Лукевича и Р. Островского. Пытаясь объединить всех белорусских националистов и включить их в более активную борьбу с революционным движением, партию «Центральный союз культурных и хозяйственных организаций» («Центрросоюз»). Свою антинародную контрреволюционную деятельность «Центрросоюз» прикрывал лозунгом «защиты прав всего народа», сеял иллюзии по отношению к существующему буржуазному строю. Он рекламировал себя единственным продолжателем идей Громады с целью направить национально-освободительное движение на путь компромиссов с правительством, на путь «мирной культурнической» работы в рамках буржуазного государства.

Оперируя левыми, демократическими фразами, буржуазные националисты пытались противопоставить белорусским крестьянам городскому пролетариату, поселяя вражду между польскими и белорусскими трудящимися. В то же время они лакейски выслуживались перед правительством Пилсудского. В «меморандуме» перед правителем Т. Пилсудским в сентябре 1930 года эта группа создала буржуазно-кулацкую партию «Центральный союз культурных и хозяйственных организаций» («Центрросоюз»). Свою антинародную контрреволюционную деятельность «Центрросоюз» прикрывал лозунгом «защиты прав всего народа», сеял иллюзии по отношению к существующему буржуазному строю. Он рекламировал себя единственным продолжателем идей Громады с целью направить национально-освободительное движение на путь компромиссов с правительством, на путь «мирной культурнической» работы в рамках буржуазного государства.

223

Под предлогом наличия в организации «подрывных элементов» во второй половине 1929 года и в 1930 году повсеместно закрывались кружки ТБШ. Например, в ноябре 1929 года власти запретили деятельность ТБШ в Виленском повете, и политция начала отбирать членские билеты. В Слонимском повете староста не зарегистрировал в 1930 году ни одного кружка ТБШ, несмотря на то, что были поданы заявления от крестьян 20 деревень. В этом же году были запрещены съезды членов ТБШ, архивы которых находятся в Белорусском государственном архиве истории белорусской культуры.

224

Несмотря на все трудности, КПЗБ активно включилась в избирательную кампанию. Она выступила под девизом слоганами — «Змагания». Основными лозунгами Центрального Белорусского рабоче-крестьянского комитета «Змагания», руководимого КПЗБ, были: земля крестьянам и сельскохозяйственным рабочим, полное самоопределение угнетенным народам, рабоче-крестьянское правительство¹. В сентябре 1930 года Б. Тарашкевич и И. Грекий от имени комитета обратились к трудящимся с призывом создавать в каждом городе, в деревне, в имении, на фабрике и заводе местные избирательные комитеты «Змагания»².

237

dziačy na toje, što sam byť niekali kołaborantom z hitleroúskimi uładami - biez nijakaha razboru abjaūlaje, na prava i na leva, vydniejšich dziejačou hitleroúskimi prastupnikami u adnosinach da biełaruskaha naroda. Nadzvyčajnajé padabienstva Chmaravaj prapahandy i paskvilaŭ źmiesčanych u "Biełaruskim Hołasie" i "Hołasie Radzimy" prydbała redaktaru Chmary mianušku "balšavickaha rabetnika" jakuju daū jamu u svaim časie hasp. Chaniaŭka. (Hl.: "Bieł. Hołas" No 107, lipień, 1963 h. Hl. takož: "Baćkaŭščyna" No 7-8(443-4), 22 luta 1959 h., artykuł hasp. P. Žmieni.)

Biez najmienšaha sumnivu, balšavikam udałosia, svaimi paskvilami prociú Chmary, zastrašyć apošniaha u emihracyjnyja paskvilanty. Chmara dumaū, što kali budzie dobra staracca, dyk KGB pakinie jaho u supakoi, ale pierastaraüsia, jak kažuć, da takoj stupieni, što jahonyja paskvili prybirali vyhlad niepraudapadobnaści.

Antyhitleroúski ton paskvilaŭ zusim nie pasavaū da hitleroúskaha prošłaha aŭtara, dyk KGB było zmušana "prymaskavać" paskvilanta svaimi abvinavačańniami. Voś heta i było prycynaj uznauleńnia napadak na Chmaru u balšavickim druku na roūni z tymi, kaho Chmara tak niepieraraborčyva hańbiū.

U kancy 1964 hoda pajaūlajecca kniha kandydata histaryčnych nauk Ramanoúskaha "Saūdzielniki ū zlačynstvach" u jakoj, miž inšym pišacca i ab Chmary. Padaju vytrymki z hetaj knihi:

"...Zjaūlajučysia kiraūnikom addziełu kultury i prapahandy spačatku akruhovaha kamiteta "BNS", a pasla Słonimskaha gebitskamisaryjata, Siniak zdoleū pakazać siabie niepieraúzydzenym ſpijonam i pravakataram. Jon fiksiravaū samyja niaznačnyja fakty prajaūleńnia antyfašysckich nastrojaū nie tolki siarod nasielnictva, ale i siarod svaich tavaryšoū pa službie i nieadkładna paviedamlaū ab ich u SD. Ad jaho ruk zahinuła niamała savieckich ludziej ....

... Razam (rasstralana.-V.R.) 1.622 čał., (vyviezieni u Hier. maniju.-V.R.) 844 čał.

Va ūsich hetych zlačynstvach vinavaty niamiecka-fašyscki ūrad, niamieckaje viarchoúna je kamandavańie, jakoje dało ūkazanie obierbandytam źniščać nievinavatych savieckich ludziej. U hetym zlačynstvie kankretna vinavaty: słonimski gebitskamisar niemiec Eren; načalnik palityčnaha addzieła gebitskamisaryjata niemiec Volter; jaho nam. niemiec Herc; namieśnik načalnika słonimskaha SD niemiec Varenburg, načalnik słonimskaj biržy pracy Lejman; nam. słonimskaha gebitskamisara ſtablejter Hik; haüpvtvachmistr žandarmeryi niemiec Šulc; niemiec Rejnierz; redaktar słonimskaj hazety "Słonimskaja Hazeta" i načalnik addzieła prapahandy gebitskamisaryjata Siniak Siarhiej; ... (Hl.: "Saūdzielniki ū Zlačynstvach", V. Ramanoúski, Miensk, 1964, b. 242 i 244.)

Nia treba dzivicca tamu, što napatykajem niaūviazki pamíž ūmestam balšavickaha paskvila prvyiedzienaha vyšeji i ūmestam Chmaravych paskvilaŭ u jakich jon pradstaūlaje siabie admienna u paraūnańni da tych, kaho jon biarecca čarnic. Padobny sposab niaūviazki zjaūlajecca specjalnasciu NKVD ci KGB i pradnaznačany dla naiūnych i ani balšaviki ci Chmara hetym nie prajmajucca.

Niekali pad hitleroúcami u 1944 hodzie Chmara budučy redaktaram hazety "Słonimski Kurjer" pisaū miž inšym, što Prezydent Astroúski zmahaūsia z bandytami, jakija pralivali kroū biełaruskaha naroda i

bližka dziesiač hod pažnej paklikašia na aŭtarytet hasp. Astroūskaha pry namiery sklikaňnia "Emihracyjnaha Kanhresu", a užo u 1965 hodzie z-pad jaho-ž redakcyi východzic abvinavačanie, što Astroūski "skupaū u kryvi" Uschodniuju Biełarus. (Hl.: "Biełaruski Hołas" No 124, luty, 1965, art."Sproba zniščeńia Carkvy.")

Ab balšavickaj nielohičnaści infarmuje svaich čytačoū sam Chmara kažučy, što kamunisty "vydali adozvu u Zach. Biełarusi u jakoj abzyvali S.Chmaru i niekalki inšych bližejszych supracoūnikau zamardavanych pasłou - 'ahientami ražviedak' i 'pravakatarami', dy zaklikali nie supracoūničać z imi". (Hl.: "B. Uskałoś" No 11, b. 32, 1971.)

Pařstaje pytańnie, što kali u pierakonańni kamunistaū S.Chmara byū "ahientam ražviedki" i "pravakataram", dyk čamu jany jaho vypuscili z vastrohu?!

Vos jašče adzin prykład, ale iznoū Chmarauskaj nielohičnaści: U 1970 h. "Biełaruski Hołas" nahavaryvaū biełaruskich emihrantaū jechac na Biełarus za 436 dalaraū padajučy, što AEROFLOT i AIR CANADA majuć spałučenie z SSSR i t.p. (Hl.: "Biełaruski Hołas" No 187, kastrycnik, 1970, abwestka "Na Biełarus.")

Hod pažnej, kali saviecki Špijon Oleg Lalin vyjaviū, što AEROFLOT jośc filijałam KGB, dyk redaktar Chmara abzyvaje kanadskich Biełarusaū renehatami za toje, što jany skarystali z pasluhaū "B. Hołasa" i AEROFLOTA. (Hl.: "Biełaruski Hołas", No 196, kastrycnik 1971, zamietka pad zahałoūkam: "Jak prastupniki.")

Mahčyma, što pry pomačy AEROFLOTA adviedała Anhliju i "piśmienica" z "B. Hoł." hasp. Volka Treska? Ničoha dziūnaha, kali pry hetaj nahodzie jana mahla daviedacca ab niekatarych detalach nia tolki datyčačych "zładziejaū", "pjanicaū" i tych katoryja pažaniliśia z Anhielkami i "Ajryškami", ale i ab "Špijonskich" spravach, jakija tak achvotna "žurnalistka" Treska padała da publicnaha viedama. (Hl.: "B. Hoł." No 183, trav., 1970, art. V.Treski, "Biełarusy u Anhlii.")

Cikavuju i trapnuju acenku pažaženia u suviazi z O.Lalinym i vydaleniem z Anhlii 105-ci savieckich dyplomataū-Špijonaū padaje aŭtar lista u anhielskuju hazetu "The Daily Telegraph":

"... Although numerous expatriates from countries now under Soviet rule - Byelorussia, Ukraine, and the Baltic States - have acquired British nationality... Various Slavonic or homeland associations, directly or indirectly controlled from Russia and the Soviet Embassy, tirelessly canvass the less affluent homesick exile with offers of free ~~or~~ assisted visits to Byelorussia. In consideration of these 'free' holidays the returning expatriate is required to be of good conduct in the future, by adhering to one of these pro-Soviet organisations, and by revealing to his mentors the names and addresses of fellow immigrants who might be susceptible to similar pressures. His good conduct is not infrequently guaranteed by a written undertaking which the Soviet authorities exact from their victim's relatives during his visit home.

We have records of several such instances on our files..."

(Hl.: "The Daily Telegraph" aŭtorak, 5-ha kastr., 1971, list u red. pad zahałoūkam: "Byelorussians get travel offers with strings.")

Dumaju, što Oleg Lalin, jaki da vosieni 1971 hoda kiravaū "pracaju" Londanskaha addzieła AEROFLOT, adčyniu šyrej vočy nia tolki Brytanskamu Uradu, ale i šmatlikim Biełarusam.

V.Astroūski.

Siniak PAD HITLEROŪCAMI i u Kanadzie.

Kožnamu viadoma, Što pašla zakančenja Druhoje Sušvietnaje Vajny biežlič našych surodzičau, u ahulnaj masie inšych nacyjanalnašciau, apynulisia za miežami Baćkaūščyny-Biełarusi.

Balšavickija užady usimi sposabami chacieli vyžavić tych, kamu udalošia vyšliznucca z ich ruk. Ludzi uciakali sa svaich krajoū z roznych prycynaū: adnyja - jak kołaboranty z niamieckimi akupacyjnymi užadami, inšyja - jak vorahi kamunizmu naohuł - i, jasna siarod ich, niekatoraja kolkaść roznaha rodu hramadskich padonkaū.

Najbolš niebiaspiečnym było pažaženie kołaborantaū i tamu jany, za usialakuju canu, staralisia ukryć svajo prošlaje, bo zachodnia sajužniki biescyrymonna addaval i takich ludziej savieckim užadam. Asabliwa hetak było u samym pačatkovym pašlavajennym etapie. Smatlikija emihranty hetaje hrupy staralisia to zmianić svajo prožvišča, to zašycca u čuža-nacyjanalnaje asiavodździe, abo rabili adno i druhoje razam. Byli adnak i inšyja ludzi, a imienna takija, jakija dla acaleńnia svaje skury staralisia pradstavić siabie nia-vinnymi achviarami abstavin. Jany pakazvali palcam na hramadskich lideraū, jak vinavatych ichniamu niaščasciu i jak na aŭtaraū raznajakich zlačynstvaū. Rod' zlačynstvaū', jasna, musiū adkazvać patrebam saviecka je prapahandy i jaje pasluhačam.

Adnym z padobnaha rodu typaū akazaüsia Siarhiej Siniak-Chmara z Kanady, jakoha asabista nia viedaju, ale čuū ab im u savieckaj viažnicy. Vyhladaje, što hety typ jośc achviaraju pašlavajennaha strachu. Niejki niaviedamy duch pryhražaje jamu, kab nie spyniaū svaje niahodnaje raboty.

Zmušany takimi akaličnašciami, Chmara prypivaje šmatkratnyja viny inšym, razmiaščajučy siabie najfantastyčniejšymi pryjomami na fonie akružanym "aüreolam hieraičnana zmahannia" prociū tych z kim adnačasna supracoūničaū. Pašla niekotoraha pierapynku, jon iznoū prystupiū da vykonvaňnia paklopnaha zadańnia u adnosinach da asoby, jakuju užo starausia ačarnic u prošlym.

Dziela hetaj mety Chmara raspačaū pisać u svajoj hazecie "Biełaruski Hołas" čarhovuju "historyju", jakoj daū nazou: "Pad Hitleroūcam", dzie jon užyū nievykarystanuju im jašče temu ačarniajučaju Astroūskaha, a imienna toje, što byccam Astroūski danosiū na Chmaru hitleroūcam.

U No.174 "Biełaruskaha Hołasu" za lipień 1969 Chmara piša miž inšym: "My doúha žamali hažavu, pakul nie dajšli da adzinaha vysnavu: heta byū adziny mahčymy pravakatar: Astroūski ... i heta tolki Astroūski moh mieć voka na mianie i na Skłuboūskaha, jak na atakavaūšych jahonuju pradažnuju palityku".

Vyhladaje, što vyše juspomnieny "danos" na Chmaru nia byū adziny, pieršym i najzlašliviejszym, bo-ž u No.173 "Biełaruskaha Hołasu" za červien 1969 u hetaj-ža "historyi" Chmara žalicca: "Adna z niebiaspiečniejšych pravakacyjaū, spraparavanaja Ušpikam i palicyjnaj bandaj prociū mianie byū danos z padkładnymi 'dakumantami', što ja kamunist i były ahient NKVD". Dalej Chmara pajašniaje: "Siarod deklaracyjaū sieksotaū znojdziena adnu z hetkim samym prožviščam, jak majo (prožvišča vielmi častaje na Biełarusi) na imia Jazep (Iosif) ...".

I voś tamu, što Chmaryna prožvišča "Siniak" "vielmi častaje na Biełarusi" Chmara acaleū. Nie padlehaje nijakamu sumnivu, što mnoha danosaū, paskvilaū i plotak zviazanyja z prožviščam Siniaka-Chmary. Padaju prykłady: Ja čuū ad ludziej, jakija byli pad hitle-

raūcami, što paśla prychodu Niemcaū niejki Chmara, proźviščam Siniak, znajšoū sabie prybavnuju maładzicu i vyrašyū pazbavicca svaje žonki Kab dastać razvod jon zviarnuūsia u' sud, ale niahledziacy na toje, što sud byū pad niamieckaj akupacyjaj - Chmara-Siniak razvodu nie dastaū. Sudździa admoviūsia zadavolić "patryjatyčnaju" prychamać prośbita.

Što-ž datyčycce danosu zroblena ha Ušpikam, dyk jon byū by nie-kampletny navat tady, kali-b i adnosiūsia da "našaha kanadskaha patryjota", bo jak padaje savieckaja škumacina "Za viartańie na Radzimu" No.88(337) za listapad 1959 h. Chmara braū udzieł u zborcy siabru KPZB jašče pad Palakami u 1937 h., što jon akazaūsia ahientam polskaj palicyi i byū pavinen "u śmierci žonki i svajakoū Anatola Iviersa, jakich hitleraŭcy zamucali u żahierej Kołdyčeva pad Baranavičami." Hety paklop byū padpisany Piatrusiom Hranitam.

Viadoma, što Niemcy zachapili u 1939 h. mnostva dakumantaū, sialrod jakich mahli znajscisia i infarmacyi adnosna Chmarynaha prošla ha. Urešcie jon moh sam na svoj chvost nabrachać, padobna tamu, jak heta robić siania.

Krychu paźniej savieckaja hazeta "Hołas Radzimy" No.35(420) za travien 1960 padaje viestku, što Chmara byū "aktyūnym pravadnikom giebielsoūskaj iłzyvaj praphandy" i byū pavinen śmierci deputata Viarchouňaha Savieta Kłaūdzii Tarasiuk z hrudnym dziciem i jaje muža Ivana Sciaapanaviča Krynczyka. Što kazać ab starych danosach, kali voś niadaūna, bo u No.51 "Literatury i Mastactva" za viera-sien 1970, "naš hieroj" byū uspomnieny Michasiom Mašaraj u artykule: "Staronki Letapisu". Voś, što piša Mašara: "Niešta hady za dva da vyzvaleńia vyšau z astrohu Siarhiej Chmara. Jon pačau wielmi vostra i aktyūna vystupać u literatury. Nadumaū arhanizavać u Zachodniaj Biełarusi Sajuz piśmiennikaū. Pavysykaū usim aktyūniejšym literataram paštovyja kartki z prapanovaj prybyć da jaho u Vilniu dla arhanizacyi hetaha sajuza. Ja nia viedau što rabić. Takaja arhanizacyja była patrebna. Chmaru-ž ja viedau niekali jak kamsamolca..." Aprača hetaha Michaś Mašara pryvodzić słovy Maksima Tanka, jaki paviedamiū jaho, što "Siarhiej Chmara staū u astrozie pravakataram..." (Hl.: "Lit. i Mastactva", vierasien, 1970, bał. 5.)

Jak bačym, heta nie Astroūski mieū "voka" na Chmaru, a balšaviki, vidać za toje, što jon padvioū ichnija nadzieji i nat paźniej supracuoničau z Niemcami.

Tak ci inakš, Piatruś Hranit piša, što Chmara byū užo zdradnikam u 1939 h., a Michaś Mašara padaje datu krychu raniejsaju.

Ja padaū tut niekalki prykładaū paskvilaū, jakija datyčacca taho, chto u svaju čarhu biez najmienšaha chistańnia ablivaje bałotam inšych. Čamu-ž Siniak-Chmara u svajoj "apoviesci Pad Hitleroūcami" nie uspaminaje pra balšavickija abvinavačańi, a vydumvaje na Astroūskaha, što toj byccam danios Niemcam, što Chmara byū studentam i redaktaram?

Pad hitleroūcami Chmara byū wielmi "dziejny". "Takim čynam pačałosia našaje dziejańie..., kaža Chmara, Spačatku my uzialisia za pierabrańnie ad Palakaū kulturnych ustanovaū horadu, jak Bibiliateka, jakuju Palaki zrabili svaim asiarodkam spatkanniaū i praphandy... Niemcy pryznali na hety raz nam racyju i pieradali usiu praphandu nam." (Hl.: "B. Hołas" No.172, travien, 1969.)

Chmarynamu Kamitetu nie padabałasia, što addzieły Cywilnaj Up-ravy znachodzilisia pad kiraūnictvam Palakaū - nastupaje usilenaja

akcyja u kirunku "biełarusizacyi" hetaha sektara. Chmara nas informuje nastupna: "...Adnaho narešcie dnia Niemcy parašyli, pašla nie-adnarazovych protestau našaha Kamitetu, zamianic ſeſau Addzieļau Cyvilnaj Upravy - Palakaŭ, na Biełarusaŭ, ale zrabili heta pa hitleroušku. Žamiest zvyčajnaha zvalnieňnia Palakaŭ sa služby i paklikania na ich miejsca Biełarusaŭ z kandydatur prapanavanych addaňna Kamitetam, adnoj nočy z Baranavič najechala hestapa (SD) i zaaryšta-vaúšy ūsich Palakaŭ - ſeſau addzieļau cyvilnaj administracyi, dy-niekatorych ichnych pamocnikaŭ i sakratarak, zapakavali ich u vahony, dy adpravili ū kanczahery (niešta asob z 50-60". (Hl.: "Bieł. Hołas", No.173, červień, 1969.)

Aprača "biełarusizacyi" cywilnaje administracyi Chmara nie zaniedbaū i kulturnych patrebaū horadu. Jon praciahvaje: "Jak užo uspaminau, ja paza pracaj u Kamitecie Samapomačy, pryniau stanovišča Dyrektara Publičnaj Haradzkoj Bibliateki... Gebic Kamisaryyat zaha-daū pravieści čystku ū Bibliatecy, ad knižak niazhoďnych z "Novym Paradkam" i ich spalić. Ja zaprapanaavaū, knižki nie palić, ale padzia-lić na dapuščalnyja da publičnaha karystańnia i niedapusčalnyja, ja-kija sklašci u asobnyja składy". Arhumentacyja Chmary padziejała. "Nam, havoryć Chmara, kazana zrabić piačatku u biełaruskaj movie: 'PRAVIERANA' i dana spis Zachodnia Eǔrapejskich aŭtaraū Žydoūskaha pachodžańnia, tvory jakich mieli być zabranyja, a takža nacyjanalistyčnyja zborniki u Polskaj movie, dy marksystoūskija tvory. Pazatym nakazana nam pravieryć bibliateku Polskaha žanočaha klaštoru, dy zabrać da našaj bibliateki usie knihi paza čysta relihijnymi". (Hl.: "Biełaruski Hołas", žnivień, 1969, No.175.)

Anty-semickaje nastauleńnie redaktara "Biełaruskaha Hołasa" datujecca jašče z Polskich časoū, z 1927 h. Ab hetaj svajoj natury haspadar redaktar prahavaryśia u artykule "Ab Tamaščyku" (Hl.: "Bieł. Hoł." No.186, vierasien, 1970, staronka 3.) Chmara narakaje, što arhanizujučy "praduktovuju supolnaść" u polskaj viaźnicy napat-kaŭ pieraškody z boku Žydoū, kažučy, što miascovyja kamunistyčnyja hałavary, pieradusim Žydy, abjadali reštu viaźniau "dziela hetaha siedziačy u adzinočkach, abo u svaim vuzkim kole." (Hl.: "Biełaruski Hołas", No.186, vierasien, 1970.)

Majučy za saboju taki anty-žydoūski atestat Chmara biez trudu atrymau hitleroūski dazvoł na karystańnie žydoūskimi niavolnikami pry sartoūcy nahrablenych starynnych pergaminau i Toraū, jakija pašla byli pieradadzieny navukoūcu hitleroūcu "jaki zachacieū, pavodle Chmary, aznajomica z našym archivam Žydoūskich pergaminau..." (Hl.: "Biełaruski Hołas", žnivień, No.175, 1969.)

Heta tolki "kvietački" vyniatyja z redaktarskaj bałbatni, jako ju jon zachlobvajecca nazyvajučy inszych "hitleroūskimi pachołkami", a miž tym razmalavaū siabie nia tolki, jak hitleroūskaha pachołka, ale jak "specyjalista" ad "adpalačvańnia" i ad "kultury". Ad taho-ž času viadziecca, chiba, i jahonaje zacikauleńnie biełaruskimi histaryčny-mi cennaściami i žal, što nia moh pieradać ich svajmu hitleroūskamu načalniku, razam z žydoūskimi Torami.

Za "zasluhi na hramadskim i kulturalnym" adreszu Chmara atrymau navat zaprosiny ad Gebic Kamisara: "Adnaho razu, infarmuje nas Siniak, niespadziavana da mianie žjaviūsia haniec z Gebickamisaryjatu i daru-ču mnne zaprosiny na piśmie prybyć viečaram ū recepcyjnyja pakoi Gebic-Kamisara, što było niečym nadzvyčajnym, bo tudy zaprasali Niemcy tolki 'svaich Biełarusaū'... (Hl.: "Bieł. Hoł.", vierasien, No.186, 1970)

I voś, na vyše juspomnienym spatkańi, Chmara byť naznačany "dziejučym redaktaram".

Redaktarstva kulhała, paŭstaval i sprečki z hałoūnym redaktaram, ale toj "dastaŭ adstaŭku" i jon "musieū" pieraniać redaktarstva časapisu.

Paru miesiacaŭ pierad adychodam Niemcaŭ z Biełarusi, Chmara byť uhanaravany jašče raz zaprosinami da haścinnych pakojaŭ Gebic-Kamisara, dzie jon iznoū zastaŭ 'usiu smietanku našych Biełarusaў, Gebic-Kamisara Erena, inžynieroū, ahranomaŭ i inšykh pracaūnikoū addzieļau Gebickamisyrajatu, až da dałmečeraū". (Hl.: "B. Hołas", No.186, vier., '70.)

Dla padvyžšenia svajho aŭtorytetu ū "pracy" Chmara prydbaŭ revalvier-Kolt i vidić, nasiū jaho nie dla prykrasy, bo nat sam Gebic-Kamisar uvažaŭ patrebnym razaružyć adnaho z tych, chto nadużyvaŭ svaje paūnamoctvy. Hety cikavy epizod z svajho padhitleroūskaha žyccia Chmara pradstaŭlaje nastupna: "...Praz paru tydniaŭ paśla hetaha mianie vyklikau zastupnik Gebits Kamisara pa palityčnych spravach Volter i zapytaŭ, ci ja maju zbroju? i zahadaŭ pakazać, bo jon mušić zanatavać numar dla vypiski dazvołu. Kali ja praciahnuj jamu svoj kolt, jon jaho pałażyū sabie ū stoł i aśvietčyū, što kolt kanfiskuje i što kali ja iznoū budu nasić revalver biez dazvołu, dyk budu aryštavany. Pryšłosia zamiest revolveru, azbroicca karabinam, jaki achvicyjalna atrymaū u Biełarskim Bataljonie i jaki stajaū u Chacie". (Hl.: Biełarski Hołas", No.173, červien, 1969.)

Nie ad rečy budzie naviazać da hetaj padhitleroūskaj historyi, Chmaryny vyskazvaní u raniejszych numaroch "Biełarskaha Hołasa". Voźniem dla prykładu No.125 za sakavik 1965. Spužaňsia zakidaŭ zrobленych u savieckaj kampilacyi V. Ramanoūskaha i bajučsia, kab jaho nie vydali balšavikam, Chmara paśpiasý vyrabić sabie kamunistycnaje alibi pry pomačy imia viadomaha savieckaha ahienta-padpolščyka Taŭžaja: "Adnak vyličvajučy imiony hetych 'zdradnikaū i pradažnikaū', kaža Chmara, pobač Chmary, aŭtar dalikatna zabyū pastavić imia druoha paety, Chmarynaha supolnika pa Kanhresu Valentyna Taŭžaja, jaki siadzieū z Chmaraj razam u ložy na hetym Kanhresie, a treći pramaūlaŭ ad ichnaj hrupy prociū Niamieckich žvierstvaŭ z trybuny taho-ž Kanhresu." (Hl.: "B. H.", sakavik, No.125., 1965.)

Chto-ž taki Valentyn Taŭžaj? Savieckaja presa padaje nastupnyja zasluhi Taŭžaja: Kala siami hadoū Taŭžaj prasiadzieū u polskich vastrohach, byť supracoūnikam polskaj kamunistycnaj hazety u Varšavie, "Czerwony Sztandar", byť prystaūleny u pracahu niekatoraha času da "Biełarskaj Hazety", jakaja vychodziła u Vilni, arhanizavaŭ pieršuju kanferencyju revalucyjnych pišmiennikaū i .. najvažniejšaje - "u hady Vialikaj Ajčynnaj Vajny Valencin Taŭžaj viartajecca iznoū da padpolnaj pracy." (Hl.: "Za viartannie na Radzimu", No.44(333) za červ.1959.)

Jakoje było zadańie "supałki" Chmary z Taŭžajem - balšavickim špijonam - Chmara nie pajaśniaje, ale možna mieć prybliznaje paniaście, jak daloka siahali macki savieckaha špijonažu uličvajučy saviecki i hitleroūska-pravakatarski adcinki. /176.b.h./

Kaardynacyjaj abodych adreskaū zaviedvaŭ Taŭžaj i zahadvaŭ zabojsvy tych, chto moh papiaredzić Niemcaŭ i pierarvać hetyja kantakty. Prykładam achviaraū takoj ustanoūki byli: F. Akińcyc i U. Kazłouški na balšavickim adresku, a ksiandzy Hadleūski z Niemancevičam na hitleroūska-pravakatarskim.

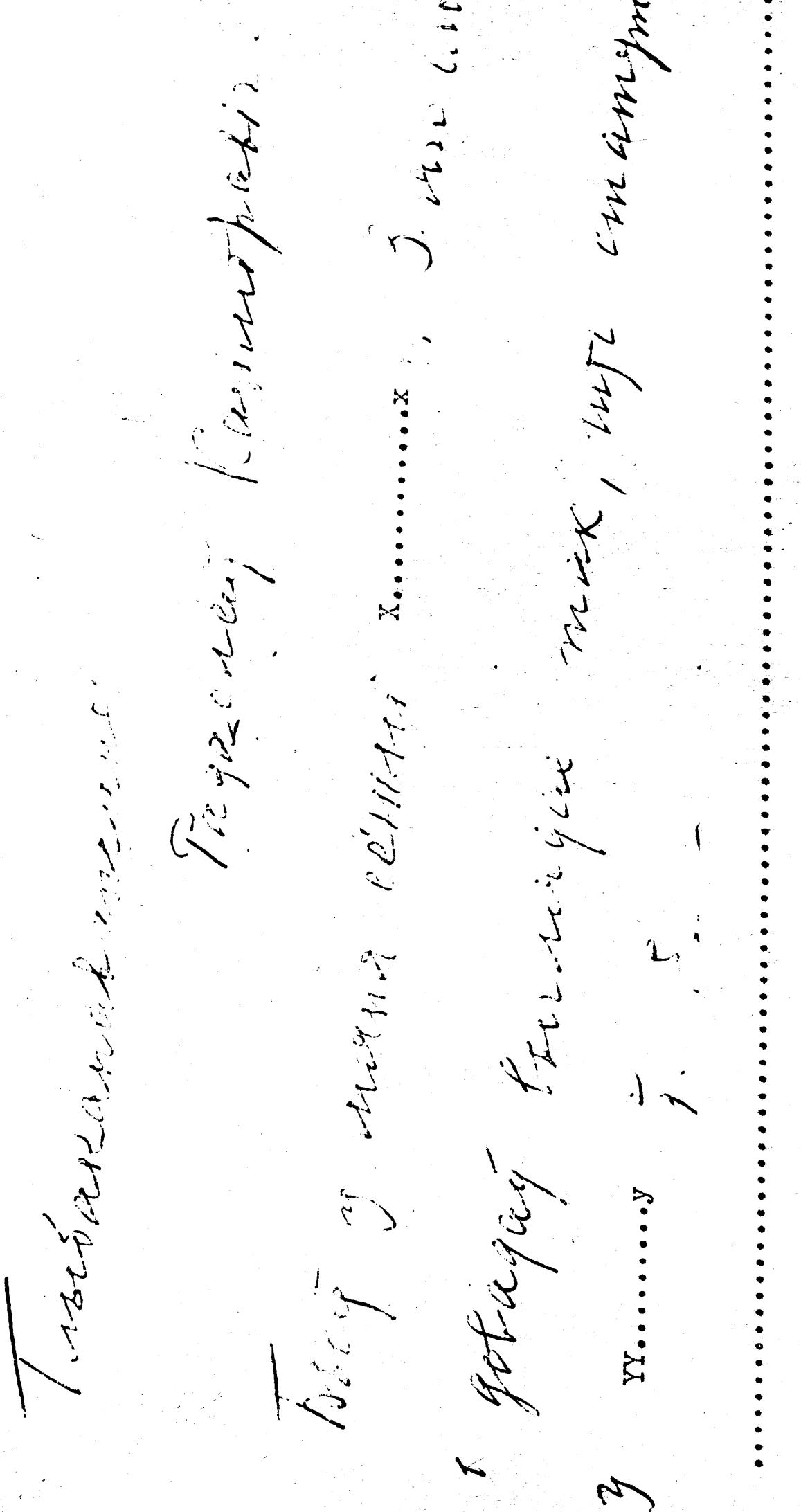
Biełaruskija nacyjanalisty bajalisia Chmary i tamu ks. Hadleūski admoviūsia supracoūničać z im. Chmara heta vyjaśniaje nastupnym spo-

ДЗЕ КРЫЖ СЬВ. ЕПРАСІН?

Адам Мальдзіс ў сваім арты-
куле аб загінных Беларускіх
нацыянальных скарбах, падае ў
“Л. і М.” весткі, што Крыж
ў калекцыі Моргана ў ЗША,
нітто ў калекцыі Рокфэлера, дзе
яго мей бачыць праф. Скарабе-
ў. Як вядома, паасобнік “Лі-
тўскага Статуту”, другога вя-
лікага гістарычнага скарбу Бе-
ларускага народу быў заграба-
лены Немцамі ў Менску і вы-
крадзены ад іх Яўхімам Кіпелям,
які баючыся, што Немцы дай-
нэрал - Камісарыяту, выхапаў
стараадрук, перадаў яго Астроў-
скаму, як тадынняму Прэзыдэн-
ту БІР. Пасля ў Амерыцы, калі
Кіпель дачуўся, што нехта хак-
неў прадаць паасобнік “Літво-
ў” скага Статуту” Нью-Ёркской
бібліятэцы, заалірмаваў Бела-
руськае грамадства публічна праз
“Беларускі Голос” і падаў ўсю
гісторыю ўратавання стара-
друку ад Немцаў і пераданне
яго Астроўскаму. Справа гэтая
ўціхла на цэлых дзесяць год,
каб энou прыйсці да разголосу
ў леташнім годзе, калі Белару-
сы даведаліся, што некая асона
ў Лондане ў Англіі пранава-
ла прадаць “Літвоўскі Статут”,
“Акафісты” надрукаваныя Пран-
цісом Скарлінаро і іншыя стара-
друкі Англійскім Універсітэ-
там. Як вядома ў Лондане пра-
ждвае сын Астроўскага Віктар,
які мог бы зведаць аб лёсце “Лі-
твоўскага Статуту” калісьці зна-
ходзіушагася ў ягонага бацькі.

“ВІЕРАУСКІ НОЛАС”, №.189, студзень 1971.

Jest pacienującym fakt, że Siedmiej Siniak-Chmara,
jaki nonetheless ab rabunkach polskich żanočych
klaštorów i synagogal, jaki nonetheless ab losie
historycznych cennasciach i rodzie Żydowskich perga-
minów i Torad razem z Żydami, jakimi byli użyty dla
klasifikacji hetych zabutkow - nia viedaje ab mies-
cy znaczodziałstwa "Litowska Statuta".
U takich abstraktach balšavikam prychodzicca spatu-
kae pierazskodu, jakije im navat sam bydy paviatovy
sakratar Komunistycznej Partii Zachodniaj Bielorussi,
u praciaku dziesiaci hod, nia mon panahuy zdolac.
Z drugohna boku J. Kipiel, daviedaujusia ab namieru
Siniaka, pierastaj dzialicca z arósnim "navinkami".

sabam: "... Jon vidać bajaŭsia nas, znajučy našaje hramadaŭska je mi-nułaje. U chutkim časie jon byť Niemcami aryštavany i źniščany." (Hl.: "Biełaruski Hołas", No.186 za vierasień 1970.)

Ksiondz Niemancevič taksama zapłaciū žycciom za svaju nieaścia-rožnaśc. Voś, što piša Chmara: "Treba adznačyć, što ks. Niemancevič infarmavaŭ nas i radziūsia ab kožnym svaim achvicyjalnym kroku .." Krychu dalej napatykajem nastupny skaz: "Dzie i jak byť zamardava-ny ks.Niemancevič - niama viedama." (Hl.:"B. Hołas", źniv., 1969.)

Jak bačym, bylo niamała padstaŭ, kab kidać peūnaje padozrańie u adnosinach da tych, chto supolničaŭ z taŭłajami, ale ich asocyja-cyja z Gebits-Kamisaram była dobrą maskaj. Nia hledziačy na heta Chmara byť pad pastajannym nadzoram. Chmara skardzicca, što "pierad chataj dzie ja žyū i bibliatekaj dzie ja pracavaŭ, demanstracyjna stajaŭ abo sam špik - Chmialeński, abo inšy jahony padručny." (Hl.: "Biełaruski Hołas", No.173, červień 1969.)

Kamitet skardziūsia i pratestavaŭ u Kamisaryjacie, ale adtul byť adkaz, "što 'vyviedniki' pilnavali nia ich, a kamunistau. Heta wielmi tryvožyla Chmaru. Z numaru 185 "Bieł. Hołasu" daviedva-jensia, što spravy stajali wielmi drenna, ale u Mienšk, dzie moža było-b spakajniej, Chmara nie chacieū jechać tamu, što tam 'sam "hałoūny" i nie adzin z jahonych padchalimaŭ z BCR mieli na jaho 'voka'.

"Vyvaz u Niamieččynu na niavolnuju pracu taksama nie ušmichaŭsia. Zastavałasia uciakać u les". (Hl.:"Bieł. Hoł.", źnivień, 1970, No.185.)

U partyzany Siniaku-Chmury uciacy nie udałosia, bo jaho sačyli uvažna, ale Taŭłaju heta pamahło praniknuć na pasiedžańie Kanhresu.

Z pieramožnym nastupam Savietau Chmaryana pałažeńnie palepšała, jon staŭ advažniejšy i mahčyma, što z "natchnieńia" Taŭłaja - zabrou nat na pasiedžańie Plenumu BCR pry staršynstwie samaha hałoūnaha, jaki "mieū voka na jaho" - Prez. B.C.R. hasp. R. Ast-roūskaha. (Hl.:"Za dzieržaňu niezaležnaśc Biełarusi", I.Kasiak, Londan, 1960, bał. 142.)

Paskvilami pierapoūnienymi mnostvam vydumak, fantazii i sama-pryznańniaŭ da roznych prastupkaŭ rodu "biełarusizacyi" i padobnych "pratestau", Chmara kidaje cien na ceļaje hramadzianstva.

Chmaraŭski sposab maskiroŭki, jaki palehaje na paziroŭcy pierad fatohrafam u kampanii etničnych pradstaŭnikou svaich achviar, abo u tavarystwie adkaznych asobaŭ - niaūdały i cyničny.

Padavańie-ž u "Biełaruskim Hołasie" viestak ab dziejańi niej-kich vydumanych ci praūdzivych poū-vajskovych arhanizacyjaŭ zjaūla-jecca pravakacyjaj u pieršym, a zdradaj u drugim vypadku i spryčy-najecca tolki da, tak pažadanaha balšavikami, razhnaivańia bieł-a-ruskej emihracyi.

Trudna wyzbycca uražania, što Siarhiej Siniak-Chmara, robić heta pad peūnaha rodu presijaj i što niechta, chto puskaje u ruch hetuju presiju, moža mieć niejki mataryjał matrymonijalnaj, pali-tyčnaj abo inšaj natury, praūdzivy abo vydumany, jakoha vyjaūlen-iem zastrašyvaje Siniaka.

Mahčyma, što zatryvožany takoj pahrozaj Chmara raptouña pasta-naviū pryznavacca da rečaŭ, jakija jon uvažaje mieňš ſkodnymi. Chmara dumaje, što balšavicki ſantaž na hetym skončycce, kali budzie zdavalniajuča čarnic Astroūskaha i kampramitavać biełaruskija wy-zvolnyja arhanizacyi prypisvajučy im niejkija ſpijonskija eſkapady. (Hl.:"Biełaruski Hołas", No.183, travień, 1970.)

Nielha zabyvać, što čarnieńie Astroŭskaha, jaki pamima usiaho, u wielmi ciažkija i skamplikavanyja časy hitleroŭskaj akupacyi, ačol-vaŭ dziejnaśc patryjatyčnaha aktyūnaha hramadstva, zədavalniaje nie adnaho siniaka, ale i vorahaū usich nacyjanalnych biełaruskich hrupo-vak, jakija isnujuć sionnia ū volnym świecie.

Padaju da viedama vyšejskazanaje uvažajučy, što ludzi pavinny viedač ab niekatorych krynicach i matyvach kirujučych Chmaraj u jahonaj paklopnickaj "pracy".

Urešcie na prošbu adnaho z maich čytačoū pastarajusia adkazač na pytańie: Čamu ja u svaih "ablahuškach" nie "chvašču papoū i inšych, jakija afišujucca i hanbiacca u "Biełaruskim Hołasie"?"

Balšynia vydatniejšych insynuataraū-paskvilantaū rekrutujucca z pasiarod byšych kamunistaū, NKVDystaū, savieckich kołaborantaū prasiušych Stalina kab prylučyū Zach. Biełaruś da Savietaū i tamu padobnych typaū. Niekatoryja z ich prabujuć sianią pakazacca liderami biełaruskaj emihracyi, a adznačajučysia padlochańkaj naturaj, stali-sia adpaviednymi ū vačoch balšavikoū, dla čarnieńia vydatniejšych Biełarsaū. Z hetaj metaj nastupajuc kamunistyčnyja naciski i pahrozy kampramitacyi ich, a u adnosinach že da bolš niepadatnych, dama-hanni vydačy.

Peūnaja katehoryja emihrantaū jość pad upłyvam sentymetalnych nastrojaū adnosna svajakoū, jakija znachodziacca pad kamunistami.

Majučy daūhaletni dośled u svajoj padryūnoj dziejnaści za miažoju, balšaviki za svaje pasłuhi tamu ci inšamu emihrantu narazie nie vymahajuć nijakaje kampensaty i tamu hetkim šlacham chutčej mohuć złavic na svaju enkavedoūskuju vudačku naiūných, abo małaśviedamych.

Zrazumiełaja reč, što balšaviki nie ražličvajuć na toje, ~~sto~~ tyja jakim jany zrobiać tuju ci inšuju pasłuhi, stanucca ich ahientami dy śviadoma buduć wykonvać usie ich zadańni, ale jany, ~~biez sumnieńia~~, buduć dobrymi psichołahami, majuć nadzieję, što kali navat toj ci inšy emihrant i nie zachoča "adpłacić" im za akazanuju dąpamohu, to ū kožnym vypadku i nia budzie ichnim voraham. Takim čynam i ū pieršym i ū drugim vypadku jany zastajucca ū vyjhryšu. Dy ū hetym jany nie mylajucca. Viedamyja fakty pacvierdžyvajuc hetaje žjavišča, kali balšavickija abiacanki byli vykananyje i "pryjazny" kontakt byu ustanoūleny.

Nie padlehaje nijakamu sumnivu, što adnova supracouñictva z tymi chto, z tych ci inšych prycynaū, uziaūsia čarnič biełaruskich nacyjanalistau, mahla-b znivečyć zachady u kirunku atrymańnia pažadanych kancesyjaū ad savieckich uładaū.

Nia ūsie razumiejuc, abo i nie dbajuć ab niemaralnaści taho, čym jany płaciać za pažadanyja sabie asiahnieńi, ale sama prysutnaśc hetaha sentymetalnaha dziejnika vyklikaje zrazumieniu i spahad.

U adnosinach da Siniaka - sentymetalny mament adpadaje, i heta razumieje kožny intelihentny čytač i tamu možna mieć usie padstavy, kab vieryć, što Chmara "drukuje i afišuje" razumniejšych śviataroū biez ich zhody.

Asabliwa čytačam "Biełaruskaha Hołasu" varta nad usim hetym raz-važna pieradumać, kab prypadkova nie zabłytagca u chitra zastaňala-nyja enkavedoūskija ci kageboūskija siły.

Tyja-ž, katorym z tych ci inšych prycyn pryšlosia znajscisia na spiskach Olega Lalina chaj dziakujuc svajmu prabyvańniu u volnym świecie i z pavahaj prymuć papiaredžańni uładaū.

Polski ucisk pračyščau darohu kamunizmu.